

підвищення його компетентності - це невід'ємна частина кадрової політики і потребує ретельного вивчення потреб підприємства і самого персоналу для правильного вибору методу навчання.

Список використаних джерел:

1. Хауляк В.С. Особливості управління персоналом на підприємствах, що здійснюють ЗЕД. Матеріали науково-практичної конференції викладачів, аспірантів та студентів Сумського НАУ (17-20 квітня 2019 р.). Суми, 2019. С.302.
2. Валерия Дворцевая, Каадзе Анастасия. Управление персоналом организации: современные стратегии, технологии и методы. URL: <https://www.kp.ru/guide/upravlenie-personalom-organizatsii.html> (дата звернення: 10.01.2023).
3. Адизес И. Управление в эпоху кризиса. Как сохранить ключевых людей и компанию. Перев. с англ. Т. Гутман. М.: Манн, Иванов и Фербер, 2015. 160 с.

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПРАЦІ

Н. П. ЗАХАРКЕВИЧ, канд. екон. наук, доцент

Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова
z.nata.p@ukr.net

А.О. ОЛІХ, здобувач освітнього ступеня магістра

Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова
oliha0@ukr.net

Ефективність праці в умовах ринкової економіки є однією з актуальних проблем, оскільки від цього залежить потенціал економіки держави, конкурентоспроможність підприємств на внутрішньому та зовнішньому ринках, рівень життя населення. Проблема ефективності праці завжди цікавила економістів, різні економічні школи. Це проблема співвідношення необхідного та додаткового продукту, розрахункового робочого часу та додаткового робочого часу, ролі живої та уречевленої праці у створенні продукту, ступеня експлуатації найманої праці та вартості робочої сили тощо.

Перш за все необхідно відзначити, що дослідники не дають єдиного визначення таким поняттям, як «ефект» та «ефективність», навіть ототожнюють їх. А для успішного функціонування та досягнення поставлених цілей треба чітко розуміти суть цих понять та їх відмінності. Визначено дефініції поняття «ефект», сформульовані різними авторами:

1. Сурмін Ю. П.: «Ефект — результат, наслідок яких-небудь дій».
2. Петрова І. В.: «Ефект — корисний результат, виражений у вартісній оцінці».
3. Сініцина Т. А.: «Ефект — це результат, наслідок яких-небудь причин, дій, господарських заходів (введення нової техніки та інвестиційних проектів, реалізація господарського рішення, здійснення природоохоронних заходів, проведення соціальних заходів)».
4. Лозовський Л. Ш.: «Ефект — результат, наслідок якої-небудь дії, який вимірюється в матеріальному, грошовому або соціальному вираженні як різниця між результатами й витратами, пов'язаними з отриманням цього результату» [1].

Таким чином, виходячи з наведених вище визначень, поняття «ефект» можна трактувати як безпосередньо досягнутий або отриманий результат від здійснення певного виду діяльності, процесу, явища чи будь-якої іншої взаємодії загалом.

З категорією «ефект» дуже тісно пов'язане поняття «ефективність», але їх слід чітко розрізняти. Ефект — абсолютний показник результату будь-якої дії чи діяльності. Він може бути як позитивним, так і негативним. Ефективність — відносний показник результативності, який може бути тільки позитивною величиною. Під ефективністю розуміють одержання максимальних результатів на одиницю витрат, пов'язаних із виробництвом, або забезпечення мінімізації витрат на одиницю результату. Тобто поняття ефективності асоціюють з економічністю (можливістю одержання найбільшого результату з наявних ресурсів) й ототожнюють із показниками, які співвідносять ефект від економічної діяльності з ресурсами (витратами) [2].

На відміну від ефекту, який відображає результат окремих заходів разового або періодичного характеру, ефективність розглядається як результативність діяльності та характеризує відношення отриманого ефекту, результату до витрат факторів виробництва, ресурсів, що зумовили одержання цього результату.

Відомі німецькі науковці І. Хентце, А. Каммел і К. Ліндерт [3], розглядаючи ефективність як «досягнення мети або вирішення завдання з найменшими витратами», дають доволі диференційовану характеристику економічної та соціальної ефективності. Згідно з їхнім трактуванням економічна ефективність — це реалізація персоналом цілей організації і, перш за все, підвищення продуктивності праці та рентабельності за рахунок економного використання обмежених ресурсів. Соціальна ж ефективність

проявляється в ступені досягнення індивідуальних цілей працівників і характеризує задоволення в процесі управління очікувань, бажань, потреб й інтересів співробітників. Крім того, соціальна ефективність має два основних виміри: орієнтація на роботу й орієнтація на відносини з іншими людьми.

Якщо розглядати працю як доцільну діяльність людини, спрямовану на створення певного продукту, то результат праці – споживча вартість та вартість цього продукту. Тобто результатом та метою праці є створення продукту, що задовольняє потреби людей, створення суспільної споживчої вартості. Звідси ефективність праці відображатиме дві сторони – економічну ефективність праці та соціальну ефективність праці.

Ефективність праці автори розглядають у вузькому та широкому значенні слова. У вузькому значенні ефективність праці ототожнюється з продуктивністю праці, із законом економії часу [3, с. 110-118]. У цьому випадку йдеться лише про витрати живої праці. Можна погодитись, якщо ми говоримо про ефективність праці окремого працівника. У широкому значенні ефективність праці розглядається та практично ототожнюється з ефективністю виробництва.

У систему показників ефективності праці включаються показники ефективності виробництва. Так Л. Е. Кунельський, розглядаючи ефективність праці як «ефективність роботи» в умовах переходу до інтенсивних методів господарювання, включає зміну не лише продуктивності праці, а й зміни «місткості» - матеріаломісткості, енергоємності, капіталомісткості, тобто відображає процес ресурсозбереження, якість робіт та послуг. Такий підхід, на наш погляд, підміняє низку положень і може характеризувати роботу структурних підрозділів та підприємства в цілому, але не окремого працівника.

Ефективність праці як економічна категорія, на нашу думку, характеризуватиме ступінь реалізації економічних та соціальних цілей праці та відображатиме ступінь відповідності результатів праці об'єктивним цілям суспільства. Реалізація цілей суспільства повинна мати односпрямованість дій суб'єктів на усіх рівнях господарювання. Єдність дій має забезпечити узгодження та реалізацію економічних інтересів суб'єктів усіх рівнів господарювання від працівника до держави як носіїв цих інтересів.

Економічна ефективність праці виявлятиметься в рівні продуктивності праці, якості праці, економії робочого часу і виражатися в економічній оцінці виробленого та використовуваного продукту праці. Важливо встановити критерій ефективності праці, якою ціною, якими зусиллями отримано кінцеві

результати праці. Тому потрібно безперервне виявлення, кількісне порівняння ступеня використання робочого дня, якості продукції, що характеризує якість праці та зміну продуктивності праці, зрештою, відбивають ступінь задоволення потреб як внутрішніх, і зовнішніх споживачів.

Соціальна ефективність праці характеризується соціальними його результатами, тобто зміною змісту та характеру праці, що сприяє формуванню та розвитку особистості: підвищення професійної підготовки працівників, зростання їхньої кваліфікації; поліпшення умов праці; збільшення творчого потенціалу працівників у процесі праці.

Досліджуючи проблеми ефективності праці Д. М. Іванцевич та А.А. Лобанов вважають, що «оцінка ефективності праці — це систематичний, чітко формалізований процес, спрямований на вимір витрат і вигод, пов'язаних із програмами діяльності з управління працею, та порівняння їх результатів із підсумками базового періоду, показниками конкурентів і цілями підприємства» [4].

Для визначення ефективності праці необхідний комплексний підхід із позицій важливості кінцевих результатів діяльності, продуктивності та якості праці й організації роботи персоналу як соціальної системи [4, с. 47]. Але, на нашу думку, не можна визначати ефективність праці лише за допомогою зіставлення тих або інших кількісних економічних показників. Щоб зрозуміти, наскільки ефективна та чи інша система, потрібні, перш за все, критерії, що дозволяють це зробити.

Таким чином, на нашу думку, ефективність праці можна визначити як раціональне використання персоналу підприємства з метою досягнення цільових орієнтирів та забезпечення отримання очікуваних позитивних результатів діяльності суб'єкта господарювання у визначений часовий період. Однак дедалі частіше ефективність розглядається не тільки в економічному плані — як економічність, якість, продуктивність, нововведення, прибуток, а й у ширшому контексті, й пов'язується з такими поняттями особистісного, психологічного плану, як задоволеність співробітників своєю працею, участю в трудовому колективі підприємства, високий рівень самооцінки колективу, мотивація персоналу до ефективної праці.

Список використаних джерел:

1. Райзберг Б.А. Словарь современных экономических терминов. URL: https://docs.google.com/file/d/0Bw_f54vrxEtUENWVG1wV2lmUEU/edit.

2. Саркісян В.Р. Сутність та зміст поняття «ефективність комерційного банку». *Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України*. 2009. № 1. С. 251 - 258.
3. Гавриш О.А., Довгань Л.Є., Сімченко Н.О., Ситник Н.І., Грамотнев В.Е. *Управління персоналом сучасної організації*. К.: НТУУ «КПІ», 2011. 496 с.
4. Ніколайчук М.В. *Управління людським капіталом за умов розвитку економіки знань: проблеми теорії та практики: монографія*. Хмельницький: ХНУ, 2012. 201 с.

ЕКОНОМІЧНА ДОЦІЛЬНІСТЬ ВПРОВАДЖЕННЯ ГІБРИДНИХ ВИДІВ МІСЬКОГО ЕЛЕКТРОТРАНСПОРТУ

Н. П. ХАДЖИНОВА, магістрант

Харківський національний університет

міського господарства імені О. М. Бекетова

ladirra1104@gmail.com

Міський громадський транспорт, як відомо, є складовою частиною всієї транспортної системи будь якої країни. До початку війни 2022 року парк рухомого складу комунальних підприємств України налічував близько тисячі одиниць трамваїв, тролейбусів, автобусів та вагонів метрополітену. За останні два десятиріччя кількість рухомого складу міського електротранспорту України зменшилась майже на третину, що обумовило скорочення мережі трамвайних і тролейбусних ліній, деякі міста зовсім втратили комунальний транспорт. Сильно, подекуди безповоротно, постраждав транспорт та транспортна інфраструктура в період війни.

Найкращим варіантом для відновлення міського електротранспорту в повоєнні роки та не на останньому місці – для збереження навколишнього середовища та розвантаження транспортних потоків, буде використання в якості громадського транспорту гібридних його видів – електробусів та тролейбусів з автономним ходом. Єдине, що потрібно для ефективної їх роботи – раціонально збудовані маршрути та виконання графіків руху, а також достатня кількість одиниць рухомого складу. Природньо, буде необхідно профінансувати будівництво зарядних станцій для електричного бездротового громадського транспорту, але тут відкриваються перспективи для підприємницької активності комунальних транспортних підприємств в розрізі продажу електроенергії від зарядних станцій іншим споживачам автокарів.